

Friesland,
mijn liefde

Oeds Westerhof

Friesland,
mijn liefde

NOORDBOEK

© 2023 Oeds Westerhof | uitgeverij Noordboek

Omslagontwerp: Bart van den Tooren

Omslagfoto: © Marc, Adobe Stock

Binnenwerk: Elgraphic

Druk: Wilco, Amersfoort

ISBN 97 894 6471 100 4

NUR 301 | 520

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van uitgeverij Noordboek, postbus 234, 8400 AE-Gorredijk, Nederland – info@noordboek.nl.

De uitgeverij stelt alles in het werk om op milieuvriendelijke en duurzame wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (fsc) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Noordboek is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

Vrijheid is de vorm, waarvan de inhoud is gelijkheid.

Domela

A.

1.

Ik groet je, mijn liefde voor het leven, met de boodschap dat je welkom bent. Het is een ongepaste groet. Jij hebt het recht, in jouw omstandigheden, niet gestoord te worden met het verwarrende bericht dat ik mijn huis voor je openstel. Tegelijkertijd, stel dat ik dat niet zou doen, in deze situatie, wat is dan de waarde van liefde voor het leven?

Ik weet dat je niet alleen zult komen. Ik timmer een extra bedstede. Generaties mannen van mijn streek gingen mij daarin voor. Het zal je opvallen als je hier bent, aan elk huis kleven aanhangsels voor een pasgeboren kind, een huishoudster met kroost of een bedlegerige schoonmoeder. Wij bouwen bij, opdat we ellende kunnen delen.

Op een stijf halfuurtje rijden van hier, in een dorp dat kan worden gezien als de bakermat van deze collage-architectuur, ligt een klein parkje met plaggenhutten. Als je in die streek vroeger binnen één dag een huis bouwde en nog diezelfde avond de schoorsteen aan het roken kreeg, was je eigenaar van de grond. Daarna volgden de uitbouwsels.

Ik verheug me op je zichtbare plezier aan dit soort verhalen en je vileine spot over de knulligheid van de expositie, waarna we samen zullen concluderen dat het wrang is dat de armoedigheid van

het proletariaat zich uitstrekt tot zijn musea. Ook al duurt het nog even, voor je weer in staat bent tot dit soort lichtheid.

In het dorp staat een kerk, de doop van een jongetje in die kerk, de inschrijving van dat feit in een kerkelijk register, is het eerste bewijs van het bestaan van mijn familie, de eerste naam in de stamboom van mijn vader, een naam die lijkt op de voornaam die ik draag. Familiebanden werden blootgelegd door aan de voor-naam de naam van de vader te koppelen en daaraan een -s toe te voegen.

Voor achternamen moest het land eerst nog worden bezet door Napoleon, tegen wie een voorouder nog een oproer heeft georganiseerd, wat internationaal nieuws was, hem zijn hoofd kostte en een plaquette opleverde in een naburige kerk. Tot die tijd werd, om misverstanden te vermijden, in de dagelijkse praktijk aan een naam de voornaam van de vader en die van de moeder toegevoegd, een gebruik dat in mijn jeugd nog standhield om mijn broers te onderscheiden van neven die dezelfde voornamen hadden, omdat ze naar de zelfde opa's waren vernoemd.

In dit dorp ligt de bakermat van mijn bestaan. Ik heb de kerk nooit bezocht. Het dorp is het hart van de armoedigste streek van dit gewest, een van de ruigste streken van ons land, daar kwam je niet, als je er niks te zoeken had. Het zelfstandig naamwoord dat is afgeleid van de naam van het dorp en waarmee zijn bewoners worden aangeduid, gold in mijn jeugd als een scheldwoord waarin agressie, oplichterij en onnozelheid samensmolten.

Merkwaardig genoeg gaan deze eigenschappen samen met een zwaar religieus gemoed. Op elke straathoek is een uitpuilende kerk te vinden die een net weer andere afslag neemt in het landschap van intens sombere protestantse kerken, waar het enig toegestane gevoel schuldgevoel is.

Als er een evenwicht moet zijn tussen een zwaarmoedige kijk op de eeuwigheid en het leven van blijmoedigheid, is het niet merkwaardig dat de dorpelingen na één zondag hel en verdoemenis zich zes dagen lang niets aantrekken van God of gebod.

Messen trekken, liegen en bedriegen zijn in deze streek aan de orde van de dag. Wie hier familiebanden wil onderzoeken, doet er goed aan zich te beperken tot stambomen in vrouwelijke lijnen. De armetierige mengeling van marskramers, turfstekers, soldaten, criminelen en zwervers, al dan niet uit verre oorden, hebben de bevolking een neiging tot promiscuïteit gegeven die zich niet laat uitbannen en die, naar ik vrees, ook diep in mijn genen wortelt.

Jij moest nog geboren worden toen een van de films verscheen die taal en vorm gaf aan de streek waar ik vandaan kom. *Het teken van het beest*, met een spoedig daarna aan de ziekte van de jaren tachtig gestorven Brabantse acteur in de hoofdrol, vertelt het verhaal van IJje Wijkstra, een zelfstandig metselaar die het aanlegt met de vrouw van een vriend die in de bak zit. Zij laat voor hem haar zes kinderen in de steek.

Het is onbegrijpelijk, gezien de in de streek gebruikelijke omgang met de zeden, dat de verantwoordelijk burgemeester hierom vier veldwachters op Wijkstra afstuurt. Maar Wijkstra was een ongevoelbaar man, anarchisme en occultisme behoorden tot zijn interesses en dat was bedreigend voor de gevestigde orde. Het is om die reden dat de burgemeester verhaal liet halen.

De vier veldwachters die werden opgezadeld met de opdracht de vrouw terug te brengen naar haar kroost, vonden de dood. Wijkstra was in zijn psychotische paniek meedogenloos. Het is gezagsdragers aan te rekenen dat ze hun persoonlijke normen over hoe het leven geleefd moet worden, al dan niet expliciet, richtinggevend laten zijn in de beslissingen die ze nemen, soms zelfs met de dood tot gevolg, als bij IJje Wijkstra.

Politiek leiders hebben de neiging hun eigen normenstelsel op te leggen aan anderen zodra ze aan de macht zijn, zeker als hen dat helpt aan de macht te blijven, omdat hun normenstelsel kan rekenen op brede steun van een grote groep volgelingen. Het is daarom dat tot op de dag van vandaag het sociale stelsel van ons land meer gericht is op socialisering dan op bijstand, het sturen van mensen is in dit land populairder dan helpen.

De onhebbelijke neiging van politici hun wil op te leggen, ontploft in hun gezicht als het volk ruimte krijgt andere keuzes te maken. De leegloop van de christendemocratie is te herleiden naar de afkeer van de normatieve heerszucht van de kerkelijke almacht, waarvan de macht zich uitstreckte tot de echtelijke sponde en uiteindelijk leidde tot grootschalig en georganiseerd misbruik, tot in de hoogste regionen.

Wie wil weten waarom links zo wordt gehaat sinds de jaren negentig van de vorige eeuw, doet er goed aan het spoor van de belerende ouder-kindcommunicatie van de jaren zeventig en tachtig nog eens te lopen met haar passief-agressieve normhandhaving. Ik beviel een reünie aan van agogen uit die tijd.

Mijn vader was timmerman, hij heeft nog gewerkt met Jan Hut, een van de maten van IJje Wijkstra, om precies te zijn de maat waar Wijkstra na zijn moorden naartoe vluchtte, die toen, op latere leeftijd, overigens niets meer wilde weten van de kwestie. Het was wederopbouw, de bouw was om veel redenen aantrekkelijker dan de boerderij, er was niet veel voor nodig mijn vader te laten besluiten timmerman te worden. Hij heeft zelfs nog een paar cursussen gedaan die hem een vakdiploma bezorgden, wat hem net wat meer maakte dan de sjouwers, de steigerbouwers en de opruimers.

Hij was een geliefd arbeider, had overzicht, een goed arbeidsethos, stuurde het bouwvakkersvolk wat aan en suste de ruzies die het

ontvlambaar karakter van de streek met regelmaat op de bouwplaatsen deed oplaaien, tenminste, zolang een baas zich redelijk gedroeg tegen hem en zijn collega's. Als dat niet het geval was, dan stapte hij op zijn fiets, eiste zijn laatste loon op en vertrok, wat bij mijn moeder altijd een lichte paniek veroorzaakte, dat roekeloze verlies van werk, maar daarvoor was weinig reden, meestal was hij de volgende dag weer ergens anders aan de slag.

Eigenlijk had mijn vader politieman willen worden, maar Indië-gangers, waartoe mijn vader behoorde, werden in de regel niet toegelaten tot de ambtelijke dienst omdat ze als onhandelbaar werden gezien, wat in mijn vaders geval overigens geen onredelijke inschatting was. Twee oorlogen hadden hem een hartgrondige hekel gegeven aan elke vorm van gezagsuitoefening en een wel heel scherp afgesteld zintuig voor machtsmisbruik.

Veel aannemers hadden in die tijd naast hun bouwbedrijf een kroeg, we gaan nog weleens beerenburg drinken in een van de weinige etablissementen die de modernisering heeft overleefd, en in die kroeg betaalden ze op vrijdagmiddag het loon handje contantje aan hun arbeiders, zodat een flink deel daarvan direct terugvloeide in hun eigen kassa.

Mijn vader weigerde dat, hij had de vernietigende werking van alcohol van huis uit meegekregen en liet zijn baas het salaris op de bouw brengen, zodat hij thuis kon komen met een vol loonzakje, om het aan de keukentafel na te tellen en te verdelen, een ritueel dat ik me nog herinner uit mijn vroegste jeugd: een deel voor het huishouden, een deel voor de stakingskas en het vorstverlet van de vakbond, een deel voor de kerk, een deel voor calamiteiten en een deel om te sparen. Dat deel werd eenmaal per maand naar de bank gebracht en bijgeschreven in een spaarbankboekje van het plaatselijke filiaal van de coöperatieve bank, waar de directeur achter een loket zat, een naam had en beleefd kon groeten.

Een half leven ben ik bezig mijn huis op orde te krijgen. Het is me gelukt. Dus nu staat het leeg. Een geslaagd leven in onze cultuur nu, betekent dat je kinderen vertrekken om niet terug te keren. Mijn kinderen zijn waarschijnlijk de eersten uit mijn stamboom die niet in deze grond worden begraven. Mijn kleinkinderen, mocht ik het geluk beleven ze te ontmoeten, spreken de taal van mijn voorouders naar verwachting niet. Het huis dat ik verbouw tot een landhuis voor mijn familie en tot de laatste cent afbetaal, verschrompelt tot wat cijfers op een bankrekening zodra ik het tijdelijke met het eeuwige verwissel.

Mijn verhouding tot die feiten is tweeslachtig. Ik gun mijn kinderen de wijde wereld. Aan hun vermogen daarin een weg te vinden, ontleen ik zelfs enige misplaatste trots. Vooral en vooreerst wereldburger zijn, als de dichters Hettinga, dat is het streven, daarna komt Fries. Met pathos, ook een deel van mij, ervaar ik het vertrek van mijn kinderen als armoede. Generaties hebben geploeterd om er in deze streek wat van te maken, zijn er nazaten succesvol, moeten ze weg.

Het is niet slechts door demografische omstandigheden dat je welkom bent. Ik wil je alleen maar zeggen dat het past. Niet dat ik alles op orde heb. Maar het komt goed. Ik heb een erfelijke aanleg voor improvisatie, mijn houvast in een onvoorspelbaar leven, en ik kan timmeren.